

—
Верховний
Суд

ДАЙДЖЕСТ
судової практики
Великої Палати
Верховного Суду

Рішення, внесені до ЄДРСР за
період з 24.05.2019 по 06.06.2019

2019/9

Дії Президента України щодо занесення Томосу до Собору Софії Київської не відносяться до управлінських, а тому не підпадають під контроль суду адміністративної юрисдикції

24 квітня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за адміністративним позовом ОСОБА_1 до Президента України Порошенка Петра Олексійовича про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити дії за апеляційною скаргою ОСОБА_1 на ухвалу судді Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 18 лютого 2019 року, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ОСОБА_1 звернувся до Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду з позовом до Президента України, у якому просив:

- визнати дії Президента України 06 та 07 січня 2019 року протиправними, так як він особисто привіз у Київ та заніс у собор Софії Київської Томос;
- визнати дії Президента України з «насадження Томоса» порушенням правових норм статті 24 Конституції України;
- зобов'язати Президента України відшкодувати до бюджету України витрати на поїздку до Стамбула 06–07 січня 2019 року.

Суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду ухвалою від 18 лютого 2019 року позовну заяву повернув позивачеві на підставі пункту 1 частини четвертої статті 169 Кодексу адміністративного судочинства України з мотивів неусунення недоліків позовної заяви, яку залишено без руху.

Як убачається з ухвали судді КАС ВС від 23 січня 2019 року про залишення позовної заяви без руху, зміст позовних вимог ОСОБА_1 є неконкретизованим, при цьому у позовній заяві не зазначено, яким чином оскаржувані дії порушують права та інтереси саме позивача та яким має бути спосіб відновлення порушених прав.

На виконання вимог цієї ухвали ОСОБА_1 у встановлений судом строк подав заяву, в якій позовні вимоги не конкретизував, зазначивши, що вважає неправомірним втручання відповідача у сферу релігії та відсутність на Томосі під час його привезення відповідачем до Києва підписів всіх членів Священного Синоду.

ВП ВС зазначила, що предметом цього спору є дії відповідача щодо «насадження Томоса», привезення та занесення Томоса в собор Софії Київської. При цьому позивач зазначає, що оскаржуваними діями відповідача порушені його права, закріплені у статті 24 Конституції України, зокрема, щодо недопущення обмежень за ознаками релігійних переконань.

З огляду на повноваження Президента України, що визначені статтею 106 Конституції України, ВП ВС дійшла висновку, що оскаржувані дії відповідача не відносяться до управлінських, а тому не підпадають під контроль суду адміністративної юрисдикції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 квітня 2019 року у справі № 9901/35/19 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82065671>.

Спір за позовом фізичної особи, поданим в інтересах невизначеного кола осіб, зокрема мешканців територіальної громади, щодо оскарження рішення органу місцевого самоврядування про виділення для розміщення кладовища земельної ділянки, яка перебуває в комунальній власності, підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства

15 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Вінницького міського суду Вінницької області від 27 жовтня 2017 року та ухвалу Вінницького апеляційного адміністративного суду від 06 грудня 2017 року у справі № 127/19267/17 за позовом ОСОБА_1 до Вінницької міської ради (далі – Міськрада), Виконавчого комітету Міськради, Департаменту комунального господарства та благоустрою Міськради (далі – Департамент) про визнання протиправними й скасування рішень, зобов'язання вчинити певні дії, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

Позивач звернувся до суду з позовом до Міськради, Виконавчого комітету Міськради та Департаменту, у якому, зокрема, просив визнати протиправним і скасувати рішення XI сесії VII скликання Міськради від 30 вересня 2016 року № 422 «Про затвердження проектів землеустрою, передачу земельних ділянок в постійне користування, оренду, поновлення терміну дії договорів оренди» у частині, визначеній додатком 2 до цього рішення.

Згідно з додатком 2 до рішення Міськради від 30 вересня 2016 року № 422, зокрема, передано Департаменту в постійне користування земельну ділянку площею 36,4731 га, кадастровий номер 0510100000:02:109:0002, для будівництва та обслуговування будівель закладів комунального обслуговування за адресою: вул. Сабарівське шосе, б/н у м. Вінниці, за рахунок земель комунальної власності.

Обґрунтовуючи позовні вимоги, ОСОБА_1 послався на те, що він є співзасновником Вінницької обласної асоціації захисників довкілля «Явір», яка є екологічною і правозахисною організацією, що постійно бореться за забезпечення екологічної безпеки й захист безпечного для життя і здоров'я людей та збереження генофонду Українського народу довкілля. При цьому позивач звернувся до суду у зв'язку з порушенням, на його думку, конституційних прав і свобод мешканців м. Вінниці, вказавши на те, що на підставі оскаржуваного рішення Міськради Департаменту надано містобудівні умови та обмеження на проектування кладовища на земельній ділянці на вул. Сабарівське шосе, б/н у м. Вінниці, що є порушенням екологічних умов, вимог водного та земельного законодавства, суперечить санітарним нормам і правилам, оскільки відведена під кладовище земельна ділянка розташована біля річки Південний Буг, яка є джерелом централізованого водопостачання на території Вінницької області.

При цьому спірним рішенням Міськрада виділила Департаменту (виконавчому органу Міськради) земельну ділянку, яка розташована в межах м. Вінниці, для будівництва та обслуговування будівель закладів комунального обслуговування без передачі цієї земельної ділянки фізичним чи юридичним особам, тобто така земельна ділянка залишилась у користуванні територіальної громади.

Отже, виникнення спірних правовідносин обумовлено протиправними, на думку позивача, діями відповідача при вирішенні питання щодо передачі земельної ділянки у постійне користування, яке в силу законодавчих приписів належить до його виключної компетенції як органу місцевого самоврядування, тому законність таких дій (бездіяльності) підлягає перевірці адміністративним судом.

Ураховуючи викладене, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що в цій справі відсутній спір про право, а дослідженню підлягають виключно владні управлінські дії та рішення органу місцевого самоврядування, які впливають на права та законні інтереси невизначеного кола осіб, відтак цей спір підлягає розгляду за правилами адміністративного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 травня 2019 року у справі № 127/19267/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82065660>.

Необлікування чи неналежне облікування банком залучених від юридичних чи фізичних осіб коштів не впливає на дійсність договору банківського вкладу

10 квітня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом Публічного акціонерного товариства (далі також – ПАТ) «Державний ощадний банк України» до ОСОБА_7 про визнання договору нікчемним за касаційною скаргою позивача на рішення Апеляційного суду Львівської області від 10 листопада 2016 року, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Позивач, від імені якого діяла ОСОБА_8, уклав із відповідачем договір банківського вкладу на суму 61 500 грн. Договір виконаний у письмовій формі, підписаний сторонами, скріплений печаткою. Сторони оформили заяву на зазначену суму.

На час укладення договору банківського вкладу ОСОБА_8 перебувала у трудових відносинах з позивачем, а саме працювала на посаді завідувача одного з Територіально відокремлених безбалансових відділень (далі – ТВБВ) філії – Львівського обласного управління АТ «Ощадбанк» і мала повноваження на укладення договорів банківського вкладу.

8 травня 2014 року ОСОБА_8 була звільнена із займаної посади.

У провадженні Личаківського районного суду м. Львова перебуває кримінальна справа про обвинувачення ОСОБА_8 у заволодінні за попередньою змовою групою осіб чужим майном в особливо великих розмірах шляхом зловживання службовою особою її службовим становищем і у внесенні до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, які спричинили тяжкі наслідки, тобто у вчиненні злочинів, передбачених частиною п'ятою статті 191, частиною другою статті 366 Кримінального кодексу України;

У цій кримінальній справі визнаний потерпілим відповідач подав цивільний позов до позивача про стягнення коштів на підставі договору банківського вкладу.

9 березня 2017 року Личаківський районний суд м. Львова ухвалив вирок, яким визнав ОСОБА_8 винною у вчиненні злочинів, передбачених частиною п'ятою статті 191, частиною першою статті 366 Кримінального кодексу України.

23 жовтня 2017 року Апеляційний суд Львівської області постановив ухвалу, якою підтвердив вирок суду першої інстанції в частині встановлених обставин кримінального провадження та кваліфікації дій ОСОБА_8, зокрема, щодо умисного заволодіння чужим майном шляхом зловживання своїм службовим становищем, складання завідомо неправдивого офіційного документа та внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей.

Щодо форми договору банківського вкладу (депозиту).

Договір банківського вкладу укладається у письмовій формі. Письмова форма договору банківського вкладу вважається додержаною, якщо внесення грошової суми підтверджено договором банківського вкладу з видачею ощадної книжки або сертифіката чи іншого документа, що відповідає вимогам, встановленим законом, іншими нормативно-правовими актами у сфері банківської діяльності (банківськими правилами) та звичаями ділового обороту (частина перша статті 1059 ЦК України). У разі недодержання письмової форми договору банківського вкладу цей договір є нікчемним (частина друга цієї статті).

Оскільки саме банк визначає відповідальних працівників, яким надається право підписувати договори банківського вкладу, оформляти касові документи, а також визначає систему контролю за виконанням касових операцій, недотримання уповноваженими працівниками банку вимог законодавства у сфері банківської діяльності та внутрішніх вимог банку щодо залучення останнім вкладу (депозиту) (зокрема, й через видання документів на підтвердження внесення коштів, які не відповідають певним вимогам законодавства та/чи умовам договору банківського вкладу) не може свідчити про недотримання сторонами письмової форми цього договору.

Відкриття відповідних рахунків та облік на них коштів у національній та іноземній валютах, залучених згідно з чинним законодавством від юридичних і фізичних осіб на підставі укладених у письмовій формі договорів банківського вкладу (депозиту), є обов'язком банку. Необлікування банком таких коштів не можна вважати недодержанням сторонами відповідного договору банківського вкладу (депозиту) його письмової форми.

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що 29 листопада 2017 року Верховний Суд України розглянув справу № 6-109цс17 за позовом фізичної особи-вкладника (потерпілої у кримінальній справі № 463/3982/14-к ОСОБА_10) до ПАТ «Державний ощадний банк України» про стягнення коштів за договором банківського вкладу та за зустрічним позовом ПАТ «Державний ощадний банк України» до фізичної особи-вкладника про визнання договору банківського вкладу нікчемним. Верховний Суд України, як і у справах № 6-17цс12 та № 6-118цс14, теж зазначив, що письмова форма договору банківського вкладу вважається дотриманою, якщо внесення грошової суми на вкладний (депозитний) рахунок вкладника підтверджено договором банківського вкладу з видачею ощадної книжки або іншого документа, що відповідає вимогам, установленим законом, іншими нормативно-правовими актами у сфері банківської діяльності (банківськими правилами) і звичаями ділового обороту. У справі № 6-109цс17 Верховний Суд України погодився з висновком суду першої інстанції про

те, що заява на внесення готівки не є прибутковим касовим документом, передбаченим Інструкцією № 174, та не засвідчує факт прийняття банком від відповідача готівки, а судам нижчих інстанцій необхідно у порядку, передбаченому процесуальним законом, перевіряти доводи і докази сторін стосовно додержання письмової форми договорів банківського вкладу та щодо розмірів вкладів, досліджувати документи про укладення договорів, перевіряти проведення розрахунків, внесення сум і наводити відповідні висновки у судовому рішенні.

З огляду на наведені вище мотиви Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне цей висновок конкретизувати: суди мають у порядку, передбаченому процесуальним законом, перевіряти доводи сторін і досліджувати докази стосовно додержання письмової форми договорів банківського вкладу, враховуючи, що недотримання уповноваженими працівниками банку вимог законодавства у сфері банківської діяльності та внутрішніх вимог банку щодо залучення останнім вкладу (депозиту) (зокрема, й через видання документів на підтвердження внесення коштів, які не відповідають певним вимогам законодавства й умовам договору банківського вкладу) не може свідчити про недотримання сторонами письмової форми цього договору.

Отже, беручи до уваги зазначений висновок й обставини, встановлені судами у справі № 463/5896/14-ц, Велика Палата Верховного Суду вважає, що, укладаючи договір банківського вкладу, сторони дотримали його письмової форми.

Щодо способу правового захисту.

Кожна особа має право на звернення до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права у разі його порушення, невизнання або оспорювання та інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства (статті 15, 16 ЦК України).

Цивільне право чи інтерес мають бути захищені судом у належний спосіб, який є ефективним.

Недійсним є правочин, якщо його недійсність встановлена законом (нікчемний правочин). У цьому разі визнання такого правочину недійсним судом не вимагається (абзац перший частини другої статті 215 ЦК України).

Якщо недійсність певного правочину встановлена законом, тобто якщо цей правочин нікчемний, позовна вимога про визнання його нікчемним не є належним способом захисту права чи інтересу позивача.

За наявності спору щодо правових наслідків недійсного правочину, одна зі сторін якого чи інша заінтересована особа вважає його нікчемним, суд перевіряє відповідні доводи та у мотивувальній частині судового рішення, застосувавши відповідні положення норм матеріального права, підтверджує чи спростовує обставину нікчемності правочину.

З огляду на вказане апеляційний суд у резолютивній частині його рішення дійшов правильного висновку про необхідність відмовити у задоволенні вимоги про визнання договору банківського вкладу нікчемним.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 квітня 2019 року у справі № 463/5896/14-ц можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82065661>.

Спір щодо визнання незаконною та скасування постанови Кабінету Міністрів України в частині встановлення нормативу здійснення суб'єктами державного сектору економіки постачання нафти сирової, газового конденсату і скрапленого газу на умовах повної попередньої оплати згідно з договором купівлі-продажу підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства

26 лютого 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Кабінету Міністрів України, до якої приєдналося Національне антикорупційне бюро України, на рішення Окружного адміністративного суду м. Києва від 21 лютого 2018 року та постанову Київського апеляційного адміністративного суду від 05 червня 2018 року у справі № 826/14367/17 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Інсігнія Резорт» до Кабінету Міністрів України про визнання незаконною та скасування постанови в частині, зобов'язання вчинити дії, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

(I) Щодо визначення юрисдикції

Повноваження КМУ у спірних правовідносинах регулюються, зокрема, частиною третьою статті 4-1 Закону України «Про нафту і газ», відповідно до якої порядок організації та проведення біржових аукціонів з продажу нафти сирової і газового конденсату власного видобутку, скрапленого газу, визначення стартових цін на таких аукціонах, надбавок за якість для нафти сирової і газового конденсату, а також порядок визначення обсягів реалізації на біржових аукціонах скрапленого газу для потреб населення встановлюються КМУ.

Постанова № 570 є нормативно-правовим актом, оскільки цей акт виданий КМУ в результаті застосування вказаних у його преамбулі норм права – статті 4-1 Закону України «Про нафту і газ», підпункту 213.3.11 пункту 213.3 статті 213 ПК України; адресований невизначеному колу осіб; регулює певний вид суспільних відносин у сфері господарювання; розрахований на довгострокове та багаторазове застосування.

ТОВ «Інсігнія Резорт» є учасником (суб'єктом) правовідносин з купівлі-продажу нафти сирової і газового конденсату власного видобутку, скрапленого газу, і стверджує, що затверджений КМУ Порядок порушує її права як суб'єкта господарювання.

Таким чином цей спір є публічно-правовим, а висновки судів попередніх інстанцій про належність цього спору до юрисдикції адміністративних судів є правильними.

(II) Щодо повноважень КМУ та порушення прав позивача

Згідно із частиною першою статті 4-1 Закону України «Про нафту і газ» підприємства, частка держави у статутному капіталі яких 50 відсотків та більше, господарські товариства, 50 відсотків та більше акцій (часток, паїв) яких знаходяться у статутних капіталах інших господарських товариств, акціонером яких є держава і володіє в них контрольним пакетом акцій, а також дочірні підприємства, представництва та філії таких підприємств і товариств, учасники договорів про спільну діяльність та/або особи, уповноважені договорами про спільну діяльність, укладеними за участю зазначених підприємств, щомісячно здійснюють продаж нафти сирової і газового конденсату власного видобутку, видобутих на підставі спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами (крім обсягів, що використовуються на

власні технологічні потреби), а також скрапленого газу – виключно на біржових аукціонах.

На підставі повноважень, наданих Законом України «Про управління об'єктами державної власності» та Законом України «Про нафту і газ» КМУ затвердив Порядок, який є обов'язковим для виконання всіма суб'єктами господарювання державного сектора економіки.

ПАТ «Укрнафта» є акціонерним товариством, пакет акцій якого (50% акцій плюс одна акція) залишений у державній власності і переданий до статутного фонду Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» відповідно до постанови КМУ від 25 травня 1998 року № 747 та додатку № 2 до цієї постанови.

Листом від 29 серпня 2017 року вих. № 29/08-01 позивач звернувся до ПАТ «Укрнафта» як суб'єкта державного сектора економіки, в якому просив розглянути пропозицію про внесення до типового договору купівлі-продажу змін, якими передбачити, що оплата за придбану нафту буде здійснюватися у формі безвідкличного покритого документарного акредитиву. Листом від 30 серпня 2017 року № 05-07-3 ПАТ «Укрнафта» повідомило ТОВ «Інсігнія Резорт», що умови в проекті договору купівлі-продажу щодо попередньої оплати викладені відповідно до пункту 51 Порядку.

Суди не встановили, що ПАТ «Укрнафта» зверталось до суду з позовом про визнання недійсним пункту 51 Порядку, який спрямований на регулювання господарської діяльності цього товариства, в частині встановлення порядку постачання нафти, зокрема вимоги щодо попередньої оплати, що не заборонено ані щодо договорів купівлі-продажу, ані щодо договорів поставки у ЦК України та інших законодавчих актах. Таким чином, ПАТ «Укрнафта» добровільно погодилося і виконує приписи, що містяться у зазначеному Порядку, не вважаючи, що його право на вільне визначення умов договору порушене державою як акціонером.

Тому пропозиції щодо укладення договору на умовах попередньої оплати є пропозиціями ПАТ «Укрнафта» як продавця товару. Якщо ТОВ «Інсігнія Резорт» не погодилося укласти договір на умовах, запропонованих продавцем, а ПАТ «Укрнафта» не погодилося на зустрічну пропозицію покупця щодо внесення змін до запропонованого ним як продавцем Проекту договору купівлі-продажу, то ТОВ «Інсігнія Резорт» має право відмовитися від укладення договору.

Таким чином, затверджений КМУ Порядок не порушує і не може порушити прав позивача, оскільки він визначає умови проведення біржових аукціонів з продажу нафти сирію і газового конденсату власного видобутку, видобутих на підставі спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами (крім обсягів, що використовуються на власні технологічні потреби), а також скрапленого газу, для обмеженого кола суб'єктів: 1) підприємств, частка держави у статутному капіталі яких 50 відсотків та більше; 2) господарських товариств, 50 відсотків та більше акцій (часток, паїв) яких знаходяться у статутних капіталах інших господарських товариств, акціонером яких є держава і володіє в них контрольним пакетом акцій; 3) дочірніх підприємств, представництв та філії таких підприємств і товариств; 4) учасників договорів про спільну діяльність та/або осіб, уповноважених договорами про спільну діяльність, укладеними за участю зазначених підприємств.

Оскільки КМУ не здійснював державного регулювання господарської діяльності позивача, який відповідно не входить до кола суб'єктів, порядок діяльності яких у ході біржових торгів ним урегульовано, не можна вважати, що КМУ як суб'єкт владних повноважень вийшов за межі своїх повноважень і порушив права, свободи або законні інтереси позивача.

(III) Щодо дискримінації та антиконкурентного характеру пункту 51 Порядку

Дискримінація означає поведження з особами у різний спосіб без об'єктивного та розумного обґрунтування у відносно схожих ситуаціях (див. *mutatis mutandis* пункт 48 рішення ЄСПЛ від 7 листопада 2013 року у справі *Справа «Пічкур проти України»*).

Згідно з оспорюваним пунктом 51 Порядку (перше речення третього абзацу) продавець виконує свої зобов'язання щодо постачання нафти сирової, газового конденсату і скрапленого газу після надходження коштів від покупця у повному обсязі відповідно до умов договору купівлі-продажу. Відтак єдиною умовою, яку встановлює пункт 51 Порядку, є попереднє надходження коштів від покупця в повному обсязі відповідно до умов договору.

Незважаючи на вимогу 100 % попередньої оплати, пункт 51 Порядку не встановлює конкретних строків проведення такої оплати. Відповідно сторони в договорі можуть вільно визначити терміни проведення оплати нафти сирової, газового конденсату і скрапленого газу та їх відвантаження. При цьому покупець не зобов'язаний мати на власних рахунках значні фінансові ресурси для миттєвої разової оплати, визначивши за згодою сторін термін оплати, який виявиться максимально зручним для покупця.

Велика Палата Верховного Суду погоджується з аргументами скаржника стосовно того, що пункт 51 Порядку в оскаржуваній частині не містить умов щодо мінімальної суми договору купівлі-продажу, мінімальних обсягів купівлі/продажу нафти сирової, газового конденсату власного видобутку, скрапленого газу, не визначає мінімального розміру статутного капіталу для учасників біржових аукціонів, а тому особи, які мають намір придбати нафту сиру, газовий конденсат власного видобутку і скраплений газ у суб'єктів державного сектору економіки, не повинні мати значні фінансові ресурси для їх участі в біржових аукціонах. Пункт 51 Порядку не створює жодних перешкод для участі в аукціонах середніх та малих суб'єктів господарювання, адже вказані суб'єкти господарювання мають право придбавати нафту сиру, газовий конденсат власного видобутку і скраплений газ в обсягах та порядку, що відповідають їх фінансовим можливостям на конкурентних умовах.

Відтак указаний пункт Порядку не обмежує права та свободи інших осіб і не створює перешкод для їх реалізації, не надає необґрунтованих переваг особам та/або групам осіб за їх певними ознаками та не передбачає поведження з особами у різний спосіб у відносно схожих ситуаціях.

При цьому пункт 51 Порядку в оскаржуваній частині не встановлює жодного виду дискримінації, передбачених частиною першої статті 31 ГК України, не відноситься до антиконкурентних дій, визначених частиною другою статті 15 Закону України від 11 січня 2001 року № 2210-III «Про захист економічної конкуренції», та не суперечить статті 18 ГК України, адже жодним чином не обмежує прав суб'єктів господарювання

щодо придбання та реалізації товарів, не спрямований на необґрунтоване сприяння окремим конкурентам у підприємницькій діяльності, не запроваджує жодних обмежень на ринку.

Вимога щодо попередньої оплати встановлена КМУ в інтересах держави як власника корпоративних прав таких господарських організацій, з метою недопущення збитків у суб'єктів державного сектору економіки від невиконання або неналежного виконання їх контрагентами взятих на себе зобов'язань за господарськими договорами. Велика Палата Верховного Суду вважає таке обґрунтування ставлення держави до суб'єктів господарювання – покупців нафти сирової, газового конденсату і природного газу, об'єктивно зумовленим і розумним.

Суб'єкти господарювання, які не згодні з умовами, запропонованими продавцем – суб'єктом державного сектору економіки, можуть придбавати відповідний товар у інших суб'єктів господарювання, які не належать до державного сектора економіки і не керуються у своїй діяльності відповідним Порядком.

(IV) Щодо дотримання принципу правової визначеності та передбачуваності

Приписи пункту 51 Порядку базуються на нормах чинних законів, зокрема Господарського кодексу України, Закону України «Про управління об'єктами державної власності», Закону України «Про нафту і газ».

Пункт 51 Порядку є чітким за змістом, доступним для заінтересованих осіб. Порядок був оприлюднений у встановленому законом порядку – в газеті «Урядовий кур'єр» (№ 200, від 29 жовтня 2014 року), а також в «Офіційному віснику України» (2014 рік, № 87, стор. 242, стаття 2483, код акта 74500/2014), його текст розміщений на безкоштовному публічному веб-ресурсі «Законодавство України».

Оскаржуваний припис пункту 51 Порядку є передбачуваним у застосуванні, адже був у Порядку з моменту набрання останнім чинності, тобто з 29 жовтня 2014 року, тоді як позивач подав заявку про участь в аукціоні 29 серпня 2017 року, тобто більш як через два роки з моменту прийняття й оприлюднення КМУ Порядку. Вочевидь, позивач не міг не знати про існування відповідного припису. Велика Палата Верховного Суду вважає, що позивач мав можливість передбачити вплив оскаржуваного припису на діяльність ПАТ «Укрнафта» (як свого потенційного контрагента) та врахувати цей припис, плануючи власну господарську діяльність, зокрема, вирішуючи питання про те, чи закуповувати необхідний товар саме у ПАТ «Укрнафта», чи в іншого господарюючого суб'єкта.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 лютого 2019 року у справі № 826/14367/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82096360>.

Спір про скасування рішення виборчої комісії щодо результатів виборів ректора державного університету, які оформлені протоколами, є публічно-правовим і підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства

15 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Апеляційного суду Одеської області від 04 вересня 2018 року про

закриття провадження у цивільній справі за позовом ОСОБА_1 до Одеського державного аграрного університету (далі – Університет), третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, – Міністерство освіти і науки України (далі – МОН України) про визнання виборів ректора недійсними та скасування рішення виборчої комісії щодо їх результатів, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Наказом МОН України від 24 січня 2018 року оголошено конкурс на заміщення вакантних посад ректорів, у тому числі Університету, адміністрацію якого зобов'язано організувати проведення виборів ректора 18 квітня 2018 року згідно із статтею 42 Закону № 1556-VII.

МОН України внесло кандидатури претендентів на посаду ректора Університету, у числі яких зазначено і ОСОБА_1 та ОСОБА_2.

Протоколами від 18 та 26 квітня 2018 року № 7 та № 11 відповідно, виборчою комісією з виборів ректора Університету після підрахунку голосів виборців, встановлені результати їх проведення.

Позивач вважав, що вибори ректора Університету проведено з порушенням процедури, недотриманням основних принципів їх проведення, у результаті яких він позбавлений права на зайняття вакантної посади, чим порушуються також його трудові права.

Апеляційний суд, закриваючи провадження у справі, зазначив, що вказаний спір про скасування рішення виборчої комісії щодо результатів виборів ректора Університету, які оформлені протоколами, є публічно-правовим і підлягає розгляду в порядку КАС України.

Апеляційний суд правильно вважав спір між сторонами публічно-правовим, оскільки позивачем оскаржується рішення виборчої (конкурсної) комісії Університету, якому МОН України як суб'єкт владних повноважень видало 26 січня 2018 року наказ № 26-К відповідно до пункту 4 Методичних рекомендацій щодо особливостей виборчої системи та порядку обрання керівника вищого навчального закладу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 05 грудня 2014 року № 726, та доручило організувати проведення виборів ректора цього закладу згідно з вимогами статті 42 Закону № 1556-VII «Про вищу освіту», а також є спором щодо оскарження рішення виборчої (конкурсної) комісії Університету, рішення якої є обов'язковим для органів державної влади та інших осіб, як передбачено у пункті 9 частини першої статті 19 КАС України.

Також Велика Палата Верховного Суду зазначає про те, що правильним є посилання суду апеляційної інстанції як на підставу для закриття провадження у справі – наявність ухвали Окружного адміністративного суду міста Києва від 21 травня 2018 року про відкриття провадження у справі № 826/7275/18 за адміністративним позовом ОСОБА_1 до МОН України, треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору: Первинна профспілкова організація Університету, ОСОБА_2, про визнання дій протиправними та визнання результатів виборів ректора Університету недійсними.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 травня 2019 року у справі № 522/8650/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82095855>.

Однією з умов набуття права власності на нерухоме майно за набувальною давністю є добросовісність особи саме на момент заволодіння нею чужим майном

14 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу № 910/17274/17 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Компанія «Укрінком» до Державного підприємства «Науково-дослідний виробничий агрокомбінат «Пуща-Водиця» (далі – ДП «Агрокомбінат «Пуща-Водиця»), Фонду державного майна України, Міністерства аграрної політики та продовольства України про визнання права власності на нерухоме майно за касаційною скаргою Товариства з обмеженою відповідальністю «Компанія «Укрінком» на постанову Київського апеляційного господарського суду від 17 вересня 2018 року та рішення Господарського суду міста Києва від 11 травня 2018 року, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Правовий інститут набувальної давності опосередковує один із первинних способів виникнення права власності, тобто це такий спосіб, відповідно до якого право власності на річ виникає вперше або незалежно від права попереднього власника на цю річ, воно ґрунтується не на попередній власності та відносинах правонаступництва, а на сукупності обставин, зазначених у частині першій статті 344 Цивільного кодексу України, а саме: наявність суб'єкта, здатного набути у власність певний об'єкт; законність об'єкта володіння; добросовісність заволодіння чужим майном; відкритість володіння; безперервність володіння; вплив установлених строків володіння; відсутність норми закону про обмеження або заборону набуття права власності за набувальною давністю. Для окремих видів майна право власності за набувальною давністю виникає виключно на підставі рішення суду (юридична легітимація).

Аналізуючи поняття добросовісності заволодіння майном як підстави для набуття права власності за набувальною давністю відповідно до статті 344 Цивільного кодексу України, слід виходити з того, що добросовісність як одна із загальних засад цивільного судочинства означає фактичну чесність суб'єктів у їх поведінці, прагнення сумлінно захистити свої цивільні права та забезпечити виконання цивільних обов'язків. При вирішенні спорів має значення факт добросовісності заявника саме на момент отримання ним майна (заволодіння майном), тобто на той початковий момент, який включається в повний давнісний строк володіння майном, визначений законом. Володілець майна в момент його заволодіння не знає (і не повинен знати) про неправомірність заволодіння майном. Крім того, позивач як володілець майна повинен бути впевнений у тому, що на це майно не претендують інші особи і він отримав це майно за таких обставин і з таких підстав, які є достатніми для отримання права власності на нього.

Звідси, йдеться про добросовісне, але неправомірне, в тому числі безтитульне, заволодіння майном особою, яка в подальшому претендуватиме на набуття цього майна у власність за набувальною давністю. Підставою добросовісного заволодіння майном не може бути, зокрема, будь-який договір, що опосередковує передання майна особі у володіння (володіння та користування), проте не у власність. Володіння майном за договором, що опосередковує передання майна особі у володіння (володіння та

користування), проте не у власність, виключає можливість набуття майна у власність за набувальною давністю, адже у цьому разі володілець володіє майном не як власник.

Якщо володілець знає або повинен знати про неправомірність заволодіння чужим майном (у тому числі і про підстави для визнання договору про його відчуження недійсним), то, незважаючи на будь-який строк безперервного володіння чужим майном, він не може його задавнити, оскільки відсутня безумовна умова набуття права власності – добросовісність заволодіння майном.

Відповідна особа має добросовісно заволодіти саме чужим майном, тобто об'єкт давнісного володіння повинен мати власника або бути річчю безхазяйною (яка не має власника або власник якої невідомий). Нерухоме майно може стати предметом набуття за набувальною давністю якщо воно має такий правовий режим, тобто є об'єктом нерухомості, який прийнято в експлуатацію.

Відкритість володіння майном означає, що володілець володіє річчю відкрито, без таємниць, не вчиняє дій, спрямованих на приховування від третіх осіб самого факту давнісного володіння. При цьому володілець не зобов'язаний спеціально повідомляти інших осіб про своє володіння. Володілець має поводитися з відповідним майном так само, як поведився б з ним власник.

Також для набуття права власності на майно за набувальною давністю закон не повинен обмежувати чи забороняти таке набуття. При цьому право власності за набувальною давністю на нерухоме майно, транспортні засоби, цінні папери набувається виключно за рішенням суду.

Отже, набуття відповідною особою права власності за набувальною давністю можливе лише за наявності всіх указаних умов у сукупності.

У постанові від 01 серпня 2018 року у справі № 201/12550/16-ц (провадження № 61-19156св18) Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду зазначив, що при вирішенні спорів, пов'язаних із набуттям права власності за набувальною давністю, необхідним є встановлення, зокрема, добросовісності та безтитульності володіння. За висновком Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду наявність у володільца певного юридичного титулу унеможлиблює застосування набувальної давності. При цьому безтитульність визначена як фактичне володіння, яке не спирається на будь-яку правову підставу володіння чужим майном. Отже, безтитульним є володіння чужим майном без будь-якої правової підстави. Натомість володіння є добросовісним, якщо особа при заволодінні чужим майном не знала і не могла знати про відсутність у неї підстав для набуття права власності.

Велика Палата Верховного Суду, враховуючи зазначене про умови набуття права власності за набувальною давністю, не вбачає підстав для відступу від наведених висновків Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду, оскільки за змістом частини першої статті 344 Цивільного кодексу України добросовісність особи має існувати саме на момент заволодіння нею чужим майном, що є однією з умов набуття права власності на таке майно за набувальною давністю. Після заволодіння чужим майном на певних правових підставах, які в подальшому відпали, подальше володіння особою таким майном має бути безтитульним, тобто таким фактичним володінням, яке не спирається на будь-яку правову підставу володіння чужим майном. Адже володіння

майном на підставі певного юридичного титулу виключає застосування набувальної давності, оскільки у цьому разі володілець володіє майном не як власник.

У цій справі суди першої й апеляційної інстанцій мотивували судові рішення про відмову в задоволенні позову тим, що позивач не надав належних, допустимих, достовірних та достатніх доказів на підтвердження наявності правових підстав щодо володіння спірним нерухомим майном, а відповідно й наявності у нього добросовісності такого володіння. Суди вказали, що оскільки договір міни укладений з порушенням чинного на дату його укладення законодавства про приватизацію державного майна і без належного погодження з Кабінетом Міністрів України, то відповідно ТОВ «Аста ЛТД» не мало правових підстав для передачі спірного майна позивачу як розрахунку за роботи, виконані за договором підряду, тобто договір міни в силу закону був неможливим, позивач це повинен знати (повинен був знати), і в цьому випадку про добросовісність не йдеться, оскільки помилка в розумінні закону не веде до добросовісності.

Велика Палата Верховного Суду вважає наведені висновки судів попередніх інстанцій обґрунтованими та додатково зазначає, що ТОВ «Компанія «Укрінком» не може вважатися володільцем, який добросовісно заволодів спірним майном, оскільки на підставі договору підряду від 30 березня 1999 року, укладеного між ТОВ «Аста ЛТД» та ТОВ «Компанія «Укрінком», пунктом 1 додаткової угоди № 1 від 29 квітня 1999 року до якого сторони погодили, що ТОВ «Аста ЛТД» як розрахунок за виконані роботи з демонтажу згідно з актом виконаних робіт від 25 лютого 1999 року передає у власність АТЗТ «Укрінком» (яке є правонаступником ТОВ «Компанія «Укрінком») нерухоме майно, розташоване за адресою: м. Київ, вул. Кадетський Гай, 6/1, а саме: склад склотари площею 183,4 кв. м, складське приміщення площею 672,2 кв. м, теплицю площею 280 кв. м, тобто позивач отримав це майно не у володіння (володіння та користування), а саме у власність. Передача цього майна від ТОВ «Аста ЛТД» до ТОВ «Компанія «Укрінком» відбулася згідно з актом від 30 квітня 1999 року приймання-передачі до договору підряду б/н від 30 березня 1999 року.

Відсутність добросовісності в позивача під час заволодіння ним спірним майном звільняє від потреби аналізувати інші умови набуття права власності за набувальною давністю, передбачені статтею 344 Цивільного кодексу України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 травня 2019 року у справі № 910/17274/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82095858>.

Спір щодо оскарження рішення органу місцевого самоврядування, яким затверджено детальний план населеного пункту, підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства

15 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Новопетрівської сільської ради Вишгородського району Київської області (далі – Сільрада) на постанову Апеляційного суду Київської області від 07 вересня 2018 року у цивільній справі за позовом ОСОБА_1 до Сільради про усунення перешкод у

користуванні та розпорядженні земельною ділянкою, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Стороною у справі є Сільрада, тобто орган місцевого самоврядування. Спир виник щодо земельних правовідносин.

Згідно з частиною першою статті 16 Закону України від 17 лютого 2011 року № 3038-VI «Про регулювання містобудівної діяльності» планування територій на місцевому рівні здійснюється шляхом розроблення та затвердження генеральних планів населених пунктів, планів зонування територій і детальних планів території, їх оновлення та внесення змін до них.

У статті 17 Закону № 3038-VI указано, що генеральний план населеного пункту є основним видом містобудівної документації на місцевому рівні, призначеної для обґрунтування довгострокової стратегії планування та забудови території населеного пункту.

На підставі затвердженого генерального плану населеного пункту розробляється план земельно-господарського устрою, який після його затвердження стає невід'ємною частиною генерального плану.

Генеральний план населеного пункту розробляється та затверджується в інтересах відповідної територіальної громади з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.

Для населених пунктів з чисельністю населення до 50 тисяч осіб генеральні плани можуть поєднуватися з детальними планами всієї території таких населених пунктів.

Виконавчі органи сільських, селищних і міських рад, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації є замовниками, організують розроблення, внесення змін та подання генерального плану населеного пункту на розгляд відповідної сільської, селищної, міської ради.

Рішення про розроблення генерального плану приймає відповідна сільська, селищна, міська рада.

У вказаних правовідносинах Сільрада реалізує свої повноваження як суб'єкт владних повноважень у сфері публічно-правових відносин та пов'язаних із підготовкою та виданням нормативно-правового акта, яким є детальний план території.

Особливості провадження у справах щодо оскарження нормативно-правових актів органів виконавчої влади, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів владних повноважень закріплені у статті 171 КАС України у редакції, чинній на час звернення до суду з цим позовом.

У позові ОСОБА_1 просила зобов'язати відповідача усунути перешкоди у здійсненні права власності на належну їй земельну ділянку з кадастровим номером НОМЕР_1 шляхом визнання недійсним рішення Сільради від 31 липня 2017 року № 846 «Про затвердження детального плану села Нові Петрівці» у частині затвердження детального плану території на належну їй на праві власності земельну ділянку.

Із наведених норм процесуальних законів можна зробити висновок, що здійснення захисту прав позивачки в обраний нею спосіб віднесено до компетенції адміністративного суду.

Незважаючи на те, що позивачка сформулювала позовну вимогу як зобов'язання відповідача усунути перешкоди у здійсненні права власності на належну їй земельну ділянку шляхом визнання недійсним указанного рішення Сільради, фактично суть вимоги зводиться до оскарження рішення Сільради – органу місцевого самоврядування, яким затверджено детальний план села.

При цьому вказане рішення не є актом індивідуальної дії, який стосується конкретних прав чи обов'язків певної особи. Оспорюване рішення Сільради є нормативно-правовим актом, дія якого поширюється на необмежену кількість суб'єктів та застосовується багаторазово.

Отже, суд першої інстанції правильно вважав спір публічно-правовим і таким, що підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства, а тому обґрунтовано закриття провадження у справі з тих підстав, що спір не підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 травня 2019 року у справі № 363/3786/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82095816>.

Спір щодо правомірності використання земельної ділянки приватним підприємцем у підприємницькій діяльності без правовстановлюючих документів підлягає розгляду у порядку господарського судочинства

15 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 15 березня 2018 та постанову Апеляційного суду Хмельницької області від 01 серпня 2018 року у цивільній справі за позовом Хмельницької міської ради до ОСОБА_1 про стягнення збитків, завданих використанням земельної ділянки без правовстановлюючих документів, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Суди установили, що земельна ділянка на АДРЕСА_1 площею 0,5311 га з кадастровим номером НОМЕР_1 належить до земель комунальної власності територіальної громади міста Хмельницького, категорія – землі житлової та громадської забудови.

Згідно з актом обстеження зазначеної земельної ділянки, складеного 04 листопада 2016 року представниками департаменту архітектури, містобудування та земельних ресурсів і управління земельних ресурсів та земельної реформи Хмельницької міської ради, а також депутата Хмельницької міської ради, встановлено, що ОСОБА_1 не оформила право користування земельною ділянкою на АДРЕСА_1, плату за користування землею не сплачує, ділянка огорожена сіткою та використовується як платна стоянка автомобільного транспорту.

У зв'язку із самовільним використанням відповідачкою земельної ділянки як платної стоянки автомобільного транспорту Хмельницька міська рада звернулася до суду з цивільним позовом до ОСОБА_1 про стягнення збитків, завданих використанням земельної ділянки без правовстановлюючих документів.

Згідно з додатком 1 до рішення виконавчого комітету Хмельницької міської ради від 22 січня 1998 року № 3024 «Про надання дозволу на видачу забудовникам архітектурно-планувального завдання та технічних умов на проектування, будівництво, реконструкцію будинків і споруд, благоустрій територій, надання дозволу на проведення цих робіт, внесення змін в рішення міськвиконкому» приватному підприємцю ОСОБА_1 надано дозвіл на видачу архітектурно-планувальних завдань та технічних умов на тимчасове влаштування стоянки на 200 автомобілів на АДРЕСА_1 площею 0,64 га до початку будівництва житлового будинку.

11 лютого 1998 року комісією у складі представників служб м. Хмельницького складено акт вибору вказаної вище земельної ділянки для влаштування автомобільної стоянки на 200 автомобілів. Замовником є приватний підприємець ОСОБА_1.

Відповідно до архітектурно-планувального завдання № 23 від 05 лютого 1998 року, затвердженого головним архітектором м. Хмельницького, викопіювання плану м. Хмельницького, схеми інженерних мереж замовником тимчасової автомобільної стоянки за адресою: АДРЕСА_1 є приватний підприємець ОСОБА_1.

Тобто з 1998 року відповідачка саме як приватний підприємець використовувала спірну земельну ділянку.

Станом на 1998 рік регулювання земельних відносин здійснювалося відповідно до вимог ЗК України 1990 року, який утратив чинність 01 січня 2002 року.

У цій справі рішенням виконавчого комітету Хмельницької міської ради у 1998 році приватному підприємцю ОСОБА_1 надано дозвіл на видачу забудовнику дозволу для виготовлення технічної документації для встановлення на ній стоянки на 200 автомобілів до початку будівництва житлового будинку.

У матеріалах справи відсутні документи, які б підтверджували оформлення ОСОБА_1 як фізичною особою чи приватним підприємцем права користування земельною ділянкою на АДРЕСА_1, яка належить до комунальної власності м. Хмельницького.

Тобто на час звернення з позовом до суду, ОСОБА_1 є суб'єктом підприємницької діяльності, використовує спірну земельну ділянку як платну стоянку автомобільного транспорту, що не заперечувалося відповідачкою, правовстановлюючі документи на нерухоме майно та на спірну земельну ділянку у ОСОБА_1 відсутні.

Отже, правовідносини з користування земельною ділянкою виникли між фізичною особою – підприємцем ОСОБА_1 і Хмельницькою міською радою з приводу здійснення фізичною особою – підприємцем підприємницької діяльності на земельній ділянці, яка належить Хмельницькій міській раді.

За таких обставин Велика Палата Верховного Суду вважає, що суди помилково розглянули цей спір у порядку цивільного судочинства, оскільки правовідносини в цій справі виникли щодо земельної ділянки, яка використовується відповідачем як платна автомобільна стоянка, тобто для здійснення підприємницької діяльності.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 травня 2019 року у справі № 686/19389/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82095809>.

Позов з вимогою про визнання за особами, засудженими до довічного позбавлення волі, права на умовно-дострокове звільнення не може розглядатися за правилами будь-якого судочинства

15 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_6 (далі також – позивач) до Держави Україна в особі Міністерства юстиції України про визнання права на умовно-дострокове звільнення за касаційною скаргою позивача на ухвалу Печерського районного суду м. Києва від 23 квітня 2018 року та постанову Апеляційного суду міста Києва від 15 серпня 2018 року, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Суди першої й апеляційної інстанцій встановили, що позивач, який засуджений до довічного позбавлення волі та відбуває покарання у Державній установі «Чортківська установа виконання покарань (№ 26)», вже звертався до суду з клопотанням про звільнення від відбування покарання за правилами КПК України. І 1 грудня 2017 року Чортківський районний суд Тернопільської області постановив ухвалу у справі № 7-20к2002, залишену без змін ухвалою Апеляційного суду Тернопільської області від 17 січня 2018 року, якою відмовив у задоволенні вказаного клопотання.

Натомість, 6 березня 2018 року позивач звернувся до суду з вимогою припинити дискримінацію всіх осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, визнавши їх право на умовно-дострокове звільнення, оскільки в Україні механізм такого звільнення засуджених до довічного позбавлення волі відсутній.

Дійшовши висновку, що таку вимогу слід розглядати за правилами кримінального судочинства, суди першої й апеляційної інстанцій не врахували, що позивач не просив про його умовно-дострокове звільнення від відбування покарання у виді довічного позбавлення волі. Більше того, позивач прямо вказує на те, що подав позов за правилами цивільного судочинства, щоби отримати судові рішення, яке слугуватиме підставою для звернення з відповідною заявою до суду за правилами кримінального судочинства.

Тому, враховуючи предмет і підставу позову, Велика Палата Верховного Суду вважає помилковими висновки судів першої й апеляційної інстанцій про те, що заявлена позивачем вимога має розглядатися за правилами кримінального судочинства.

У касаційній скарзі позивач зазначив, що звернувся з позовом про визнання права, оскільки такий спосіб захисту передбачений у статті 16 ЦК України, зокрема, і для захисту цивільного права, гарантованого у частині другій статті 289 ЦК України.

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що метою подання позову про визнання права є усунення невизначеності щодо суб'єктивного цивільного права особи, а також створення сприятливих умов для здійснення нею цього права. Вимогу про визнання права можна заявити у випадках, коли цивільне право певної особи не визнається, оспорується або у разі відсутності в неї документів, що засвідчують належність їй відповідного права.

Стаття 289 ЦК України не гарантує права на умовно-дострокове звільнення засуджених. А тому його реалізація, зокрема захист шляхом визнання такого права, неможливі за правилами цивільного судочинства.

Можливість звернення до суду з позовом для захисту прав та інтересів неперсоніфікованого кола осіб, зокрема всіх засуджених до довічного позбавлення волі, законодавство України не передбачає. А тому позовна вимога, спрямована на захист прав неперсоніфікованого кола осіб, не може розглядатися у суді.

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що висловлювання «заява не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства» (пункт 1 частини першої статті 186 ЦПК України), «справа не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства» (пункт 1 частини першої статті 255 ЦПК України) стосуються як позовних вимог, які не можуть розглядатися за правилами цивільного судочинства, так і тих вимог, які взагалі не можуть розглядатися судами.

З огляду на наведене позов з вимогою про визнання за особами, засудженими до довічного позбавлення волі, права на умовно-дострокове звільнення не може розглядатися за правилами будь-якого судочинства.

Відсутність юридичної можливості визнати за неперсоніфікованим колом осіб певне право є легітимним обмеженням, покликаним забезпечити юридичну визначеність у застосуванні норм права. Таке обмеження не шкодить суті права на доступ до суду та є пропорційним означеній меті, яка досягається гарантуванням юридичної можливості кожній особі звернутися до відповідного суду за захистом, насамперед, її власних прав та інтересів.

Доводи касаційної скарги щодо необхідності застосування висновків ЄСПЛ, сформульованих у рішеннях у справі «Вінтер та інші проти Сполученого Королівства» («*Vinter and Others v. the United Kingdom*», заяви № 66069/09, 130/10, 3896/10) та «Ласло Магяр проти Угорщини» («*Laszlo Magyar v. Hungary*», заява № 73593/10), Велика Палата Верховного Суду вважає необґрунтованими. У вказаних справах ЄСПЛ не вирішував питання про те, чи може розглядатися у національному суді та за правилами якого саме судочинства позовна вимога про визнання за всіма особами, засудженими до довічного позбавлення волі, права на умовно-дострокове звільнення.

Крім того, Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що 12 березня 2019 року ЄСПЛ ухвалив рішення у справі «Петухов проти України» («*Petukhov v. Ukraine*», заява № 41216/13), яке поки що не набуло статусу остаточного. У цьому рішенні ЄСПЛ визнав, що довічне позбавлення волі засудженого без гарантування йому права перегляду вироку в частині скорочення строку відбування такого покарання та перспективи можливого звільнення суперечить статті 3 Конвенції. Для вирішення цієї проблеми у разі набуття вказаним рішенням ЄСПЛ статусу остаточного держава повинна буде вжити заходи загального характеру: реформувати систему перегляду вироків щодо осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, так, щоби гарантувати у кожному конкретному випадку дослідження того, чи ґрунтується їх тривале ув'язнення на законних пенологічних підставах, а також, щоби дати можливість цим засудженим з певною мірою визначеності передбачати, що вони мають зробити для того, аби питання

про їхнє звільнення було розглянуте, та за яких саме умов відповідно до стандартів, вироблених у практиці ЄСПЛ (§ 194).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 травня 2019 року у справі № 757/12726/18-ц можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82120695>.

Проведення прилюдних торгів з реалізації майна за ціною, визначеною звітом про оцінку майна, який утратив чинність, є підставою для визнання цих торгів недійсними за умови одночасного порушення прав і законних інтересів особи, яка їх оспорує. Доведення такого порушення прав покладається на особу, яка оспорує прилюдні торги

15 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційні скарги представника ОСОБА_6 та ОСОБА_7, яка діє у своїх інтересах та в інтересах неповнолітньої ОСОБА_8, – ОСОБА_10 на рішення Летичівського районного суду Хмельницької області від 25 червня 2016 року, рішення та ухвалу Апеляційного суду Хмельницької області від 23 листопада 2016 року у справі за позовом ОСОБА_6, ОСОБА_7, яка діє у своїх інтересах та в інтересах неповнолітньої ОСОБА_8, до ОСОБА_9, Деражнянського РВДВС, ПП «СП «Юстиція», ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», приватного нотаріуса, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, – Служба у справах дітей Деражнянської РДА, про визнання прилюдних торгів такими, що відбулися з порушенням закону, визнання незаконним протоколу прилюдних торгів, визнання недійсним свідоцтва про право власності на житловий будинок з господарськими будівлями і спорудами, оскарження незаконних дій державної виконавчої служби; за зустрічним позовом ОСОБА_9 до ОСОБА_7, Виконкому Деражнянської міськради, треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору: Служба у справах дітей Деражнянської РДА, Деражнянський РВ УМВС, про усунення перешкод у користуванні майном шляхом позбавлення права користування житловим приміщенням та скасування реєстрації місця проживання; за позовом ОСОБА_6, ОСОБА_7, яка діє у своїх інтересах та в інтересах неповнолітньої ОСОБА_8, до ОСОБА_9, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, – Служба у справах дітей Деражнянської РДА, про усунення перешкод у користуванні будинком та вселення; за позовом ОСОБА_7, яка діє у своїх інтересах та в інтересах неповнолітньої ОСОБА_8, ОСОБА_6 до Деражнянського РВДВС, ОСОБА_9, треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору: ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», Служба у справах дітей Деражнянської РДА, про визнання права власності на 1/2 частку житлового будинку з господарськими будівлями і спорудами, виключення її з акта опису та арешту; за позовом ОСОБА_9 до ОСОБА_7, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, – Відділ Держгеокадастру, про визнання права власності на земельну ділянку та скасування державних актів на право власності на земельну ділянку, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Що стосується вимог про визнання торгів недійсними, то Велика Палата Верховного Суду зазначає таке.

Виходячи з аналізу правової природи процедури реалізації майна на прилюдних торгах, яка полягає в продажу майна, тобто в забезпеченні переходу права власності на майно боржника, на яке звернуто стягнення, до покупця – учасника прилюдних торгів, та урахування особливості, передбачені законодавством щодо проведення прилюдних торгів, складання за результатами їх проведення акта проведення прилюдних торгів, є оформленням договірних відносин купівлі-продажу майна на публічних торгах, тобто є правочином.

Наведене узгоджується з нормами частини четвертої статті 656 ЦК України, за якою до договору купівлі-продажу на біржах, аукціонах (публічних торгах) застосовуються загальні положення про купівлю-продаж, якщо інше не встановлено законом про ці види договорів купівлі-продажу; або не впливає з їхньої суті.

Таким чином, правова природа продажу майна з публічних торгів дає підстави для можливості визнання торгів недійсними за правилами визнання недійсними правочинів, зокрема на підставі норм цивільного законодавства (статей 203, 215 ЦК України) про недійсність правочину як такого, що не відповідає вимогам закону, у разі невиконання вимог щодо процедури, порядку проведення торгів, передбачених Тимчасовим положенням про порядок проведення прилюдних торгів з реалізації арештованого нерухомого майна, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 27 жовтня 1999 року № 68/5 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 02 листопада 1999 року за № 745/4038 (далі – Тимчасове положення).

Підставою для визнання прилюдних торгів недійсними є порушення встановлених законодавством правил проведення торгів, визначених Тимчасовим положенням, а саме: правил, які визначають процедуру підготовки, проведення торгів (опублікування інформаційного повідомлення певного змісту про реалізацію нерухомого майна; направлення письмових повідомлень державному виконавцю, стягувачу та боржнику про дату, час, місце проведення прилюдних торгів, а також стартову ціну реалізації майна тощо) (розділ 3); правил, які регулюють сам порядок проведення торгів (розділ 4); правил, які стосуються оформлення кінцевих результатів торгів (розділ 6).

За правилами проведення прилюдних торгів, передбачених Тимчасовим положенням, спеціалізована організація проводить прилюдні торги за заявкою державного виконавця, в якій зазначається початкова вартість майна, що виставляється на торги за експертною оцінкою, та інші відомості. Визначення стартової ціни лота здійснюється на підставі початкової вартості майна за результатами проведеної оцінки майна незалежним суб'єктом оціночної діяльності.

На момент проведення прилюдних торгів, у тому числі повторних торгів, для визначення вартості об'єкта оцінки звіт про оцінку майна повинен бути дійсним.

Однак у вказаній справі на час проведення прилюдних торгів строк дії оцінки майна закінчився. Повторна оцінка майна не проводилася.

Проведення прилюдних торгів з реалізації майна за ціною, визначеною звітом про оцінку майна, який утратив чинність, є порушенням установлених законодавством правил про порядок реалізації майна на прилюдних торгах, у тому числі правил про визначення стартової ціни реалізації майна, – а саме частини п'ятої статті 58 Закону № 606-XIV, пунктів 3.2, 3.4 Тимчасового положення.

Разом з тим, для визнання торгів недійсними з підстави закінчення строку дії оцінки майна необхідно, щоб такі порушення порядку одночасно порушували права чи законні інтереси особи, яка оскаржує торги.

З огляду на норми частини першої статті 16 ЦК України проведення прилюдних торгів з реалізації майна за ціною, визначеною звітом про оцінку майна, який утратив чинність, є підставою для визнання цих торгів недійсними за умови порушення прав і законних інтересів особи, яка їх оспорує і доведення такого порушення прав покладається на особу, яка оспорує прилюдні торги.

Саме такі висновки є сталими та містяться, зокрема, у постановках Верховного Суду України від 25 листопада 2015 року (провадження № 6-1749цс15), від 29 червня 2016 року (провадження № 6-370цс16), від 06 липня 2016 року (провадження № 6-3174цс15), від 12 жовтня 2016 року (справа № 369/5994/14-ц), а також від 29 листопада 2017 року (справа № 668/5633/14-ц), неодноразово підтримані Касаційним цивільним судом у складі Верховного Суду, в тому числі й постановках від 25 квітня 2018 року (провадження № 61-8527св18), від 27 лютого 2019 року (провадження № 61-11800св18), а також від 12 вересня 2018 року (провадження № 61-22798св18), і Велика Палата Верховного Суду підстав для відступу від вказаних висновків не вбачає.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 травня 2019 року у справі № 678/301/12 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82095825>.

Спір щодо оскарження фізичною особою рішення органу місцевого самоврядування про прийняття у комунальну власність об'єктів права спільної сумісної власності співвласників житлового будинку підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства

15 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Апеляційного суду Київської області від 06 квітня 2016 року у цивільній справі за позовом ОСОБА_1 до Вишгородської міськради, Вишгородської райради, Фонду комунального майна, КП Вишгородської міськради, Вишгородського РКП «Вишгородтепломережа» про визнання незаконними рішень, витребування майна із чужого незаконного володіння та зобов'язання вчинити дії, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Звертаючись до суду з позовом, позивач зазначив, що оскаржуваними рішеннями Вишгородської міськради № 341 та № 6/7, Вишгородської райради № 130-10-VI порушуються його право спільної сумісної власності та права інших співвласників житлового будинку, розташованого за адресою: АДРЕСА_1, оскільки вони своєї згоди на передачу будинку зі спільної сумісної власності до комунальної власності міста, а також на передачу дахової котельні до комунальної власності району не надавали.

Підставою для набуття права комунальної власності є передача майна територіальним громадам безоплатно державою, іншими суб'єктами права власності, а також майнових прав, створення, придбання майна органами місцевого самоврядування в порядку, встановленому законом.

Якщо в результаті видання акта органом державного управління або місцевим органом державної влади, що не відповідає законові, порушуються права власника та інших осіб щодо володіння, користування чи розпорядження належним їм майном, такий акт визнається недійсним за позовом власника або особи, права якої порушено.

Власники квартир багатоквартирних будинків та житлових приміщень у гуртожитку є співвласниками допоміжних приміщень у будинку чи гуртожитку, технічного обладнання, елементів зовнішнього благоустрою і зобов'язані брати участь у загальних витратах, пов'язаних з утриманням будинку і прибудинкової території відповідно до своєї частки у майні будинку чи гуртожитка. Допоміжні приміщення (кладочки, сараї та ін.) передаються у власність квартиронаймачів безоплатно і окремо приватизації не підлягають.

Відповідно до пункту 1 рішення Конституційного Суду України у справі № 1-22/2011 від 09 листопада 2011 року № 14-рп/2011 власники квартир дво- або багатоквартирних житлових будинків та житлових приміщень у гуртожитку, незалежно від підстав набуття права власності на такі квартири, житлові приміщення, є співвласниками допоміжних приміщень у будинку чи гуртожитку, технічного обладнання, елементів зовнішнього благоустрою.

Тобто змістом позовних вимог у цій справі є захист права власності або речового права. Позивач не вступав з Вишгородською міськрадою та Вишгородською райрадою в адміністративні правовідносини.

Оскарження відповідних актів і дій Вишгородської міськради і Вишгородської райради не має на меті захист прав позивача як учасника адміністративних правовідносин, оскільки у цьому випадку немає владного підпорядкування однієї сторони іншій стороні. Звернення ОСОБА_1 до суду стосується захисту його речового права, тобто між сторонами існує спір про право цивільне.

За таких обставин Велика Палата Верховного Суду вважає, що не підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства заявлені одночасно з вимогою про витребування майна з чужого незаконного володіння, зобов'язання вчинити дії і вимоги про визнання незаконними рішень Вишгородської міськради і райради, які, на думку позивача, протиправно позбавили його права спільної сумісної власності на житловий будинок, у якому він є власником квартири, та на внутрішньобудинкове обладнання і мережі.

Враховуючи, що позивач звернувся до суду за захистом, на його думку, права спільної сумісної власності на житловий будинок та дахову котельню, апеляційний суд помилково заклав провадження у справі в частині вимог про визнання незаконними рішень Вишгородських міськради і райради, оскільки правовідносини у цій справі є приватноправовими, розгляд яких повинен здійснюватися у порядку цивільного судочинства. А тому немає правових підстав для віднесення цієї справи до справ адміністративної юрисдикції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 травня 2019 року у справі № 363/2424/15-ц можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82095849>.

Визначення Великою Палатою Верховного Суду юрисдикційності певної категорії спорів може бути підставою для поновлення строку на апеляційне чи касаційне оскарження процесуального рішення суду, яке є перешкодою для повторного звернення особи до належного суду. Така постанова вищої судової інстанції може бути процесуальною підставою для звернення з позовом до належного суду

15 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Ленінського районного суду м. Дніпропетровська від 17 червня 2016 року та рішення Апеляційного суду Дніпропетровської області від 01 серпня 2017 року у цивільній справі за позовом ПФ «Нік Ан» до ОСОБА_1, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, – ПП «Справедливість 2015», про витребування майна, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Вирішуючи питання юрисдикційності цього спору, Велика Палата Верховного Суду керується такими міркуваннями.

Звертаючись у грудні 2015 року до суду з позовом до ОСОБА_1, ПФ «Нік Ан» просила:

- припинити право власності ОСОБА_1 на автомобільну стоянку, що знаходиться за адресою: АДРЕСА_1;
- визнати за ПФ «Нік Ан» право власності на вказану автомобільну стоянку;
- витребувати її від ОСОБА_1 на свою користь.

Основним наведеним у касаційній скарзі доводом зазначено ті обставини, що відповідач у спірних правовідносинах виступає як фізична особа – підприємець.

Зі змісту правовідносин та суб'єктного складу вбачається, що у спорі бере участь ПФ «Нік Ан» в особі арбітражного керуючого та ОСОБА_1 як фізична особа – підприємець, який придбав майно для здійснення підприємницької діяльності, що підтверджується його заявкою про участь в аукціоні, де зазначено, що він бере участь як фізична особа – підприємець, та довідкою Правобережної товарної біржі № 2701/16/1 від 27 січня 2016 року, яка підтверджує вказану обставину.

Помилковим є висновок апеляційного суду про те, що справа підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства та не належить до господарської юрисдикції, оскільки ухвалою Господарського суду Дніпропетровської області від 17 грудня 2015 року у справі № 904/2404/15 припинено провадження у господарській справі за позовом до ОСОБА_1.

Наявність ухвали Господарського суду Дніпропетровської області від 17 грудня 2015 року у справі № 904/2404/15 про припинення провадження у господарській справі є перешкодою для повторного звернення особи до належного суду.

Разом із тим визначення Великою Палатою Верховного Суду юрисдикційності даної категорії спорів може бути підставою для поновлення строку на апеляційне чи касаційне оскарження.

Також така постанова вищої судової інстанції може бути іншою процесуальною підставою для звернення з позовом до належного суду, яким, у даному випадку, є господарський суд.

Таким чином, з огляду на суб'єктний склад спору, предмет позову та характер спірних правовідносин Велика Палата Верховного Суду вважає, що спір підлягає розгляду за правилами господарського судочинства.

На виконання вимог частини першої статті 256 ЦПК України Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне роз'яснити ПФ «Нік Ан», що розгляд справи віднесено до юрисдикції господарського суду.

Відповідно до частини третьої статті 400 ЦПК України суд не обмежений доводами та вимогами касаційної скарги, якщо під час розгляду справи буде виявлено порушення норм процесуального права, які є обов'язковою підставою для скасування рішення, або неправильне застосування норм матеріального права.

З огляду на викладене Велика Палата Верховного Суду виходить за межі доводів касаційної скарги згідно з частиною третьою статті 400 ЦПК України та вважає за необхідне скасувати рішення Ленінського районного суду м. Дніпропетровська від 17 червня 2016 року та рішення Апеляційного суду Дніпропетровської області від 01 серпня 2017 року, а провадження у справі – закрити.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 травня 2019 року у справі № 205/8482/15-ц можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82095854>.

Спір про оскарження рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку щодо реєстрації випуску акцій підлягає розгляду в порядку господарського судочинства як такий, що зумовлений необхідністю захисту корпоративних та майнових прав

14 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_3 на постанову Окружного адміністративного суду міста Києва від 27 липня 2010 року, ухвалу Окружного адміністративного суду міста Києва від 15 листопада 2010 року та ухвалу Київського апеляційного адміністративного суду від 07 грудня 2012 року у справі № 2а-10585/10/2670 за позовом ОСОБА_7, ОСОБА_1 до Житомирського територіального управління Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку (далі – управління Комісії; правонаступник – Центральний департамент Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку), треті особи: Закрите акціонерне товариство «Житомирські ласощі» (далі – ЗАТ «Житомирські ласощі», Товариство), Закрите акціонерне товариство «Акція-реєстр» (далі – ЗАТ «Акція-реєстр»), за участю Компанії «Delta capital S. A.» (Дельта кепітал С. А.) та ОСОБА_5, про визнання протиправним і скасування рішення про реєстрацію випуску акцій, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Як встановлено матеріалами справи, акціонери ЗАТ «Житомирські ласощі» – ОСОБА_7 і ОСОБА_1 оскаржили до адміністративного суду рішення суб'єкта владних повноважень – управління Комісії про реєстрацію третього – шостого випусків акцій Товариства, прийняті на підставі протокольних рішень загальних зборів акціонерів ЗАТ «Житомирські ласощі», посилаючись при цьому на недотримання цим суб'єктом владних повноважень встановленого порядку проведення такої реєстрації.

Проте з висловлених позивачами у ході розгляду справи мотивів звернення до суду вбачається, що протиправність, на їх думку, реєстрації вказаних випусків акцій Товариства пов'язана з поданням ЗАТ «Житомирські ласощі» рішень про випуск акцій, оформлених протоколами загальних зборів акціонерів Товариства від 02 лютого 1999 року № 15, 23 травня 2006 року № 23, 15 травня 2008 року №25 та 06 листопада 2008 року № 27, правомірність яких позивачі заперечують у зв'язку із тим, що їх складено з порушенням вимог статті 38 Закону № 1576-XII «Про господарські товариства», статті 6 Закону № 1201-XII «Про цінні папери і фондову біржу», статей 28, 32 Закону № 3480-IV «Про цінні папери та фондовий ринок».

Як установив апеляційний суд, рішенням Господарського суду Житомирської області від 19 серпня 2011 року у справі № 5/5007/25/11, залишеним без змін постановою Рівненського апеляційного господарського суду від 26 червня 2012 року, визнано недійсним рішення загальних зборів акціонерів від 02 лютого 1999 року щодо надання згоди на збільшення розміру статутного фонду ЗАТ «Житомирські ласощі» на суму 2 633 289,76 грн за рахунок внеску фірми «Кобіско юніон інкорпорейшнл» та випуску на цю суму додатково простих іменних акцій в кількості 5 486 437 шт. вартістю 0,48 грн за одну акцію, яке було оформлено в пункті 4.1 протоколу загальних зборів акціонерів ЗАТ «Житомирські ласощі» від 02 лютого 1999 року № 15; визнано недійсним рішення загальних зборів акціонерів від 02 лютого 1999 року щодо внесення змін та доповнень до Статуту і установчого договору ЗАТ «Житомирські ласощі», яке було оформлено в пунктах 5.1, 5.2 протоколу загальних зборів акціонерів ЗАТ «Житомирські ласощі» від 02 лютого 1999 року № 15; визнано недійсним рішення загальних зборів акціонерів від 02 лютого 1999 року щодо надання згоди на введення нового учасника до складу Товариства фірму «Кобіско юніон інкорпорейшнл», яке було оформлено в пункті 6.1 протоколу загальних зборів акціонерів ЗАТ «Житомирські ласощі» від 02 лютого 1999 року № 15.

Отже, звернення ОСОБА_7 і ОСОБА_1 до суду із цим позовом зумовлене необхідністю захисту їх корпоративних та майнових прав, а не прав у сфері публічно-правових відносин, що виключає розгляд цієї справи в порядку адміністративного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 травня 2019 року у справі № 2а-10585/10/2670 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82188571>.

За існування спору про право у правовідносинах, зокрема земельних, які виникли у зв'язку з виданням акта індивідуальної дії, такий акт не може бути скасовано у позасудовому порядку, у тому числі шляхом видання Указу Президента України

14 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_3 до Президента України, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача – ОСОБА_4, про визнання незаконним та скасування Указу Президента України від 13 квітня 2016 року № 142/2016 «Про скасування рішення голови Первомайської районної державної

адміністрації Миколаївської області» (далі – Указ, Первомайська РДА відповідно) за апеляційними скаргами ОСОБА_5, ОСОБА_3 на рішення Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 3 травня 2018 року, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

Указом Президента України від 13 квітня 2016 року № 142/2016 «Про скасування рішення голови Первомайської районної державної адміністрації Миколаївської області» скасовано розпорядження голови Первомайської РДА від 12 жовтня 2012 року № 470 «Про зарахування земельної ділянки в межах території Ленінської сільської ради до земель запасу державної власності», як таке, що суперечить Конституції та законам України, зокрема статтям 14 та 19 Конституції України, статтям 3, 6, 7, 21 Закону № 586-XIV, статтям 17, 19, 122 ЗКУ.

Одночасно з оскаржуваним Указом Президент України 13 квітня 2016 року видав Розпорядження № 98-2016-рп «Про деякі розпорядження голови Первомайської районної державної адміністрації Миколаївської області», яким надав доручення голові Миколаївської обласної державної адміністрації, в тому числі й щодо скасування розпоряджень голови Первомайської РДА, що суперечать Конституції України та законам України, іншим актам законодавства України.

Розпорядженням голови Первомайської РДА № 470-р змінено правовий статус земель (їх зараховано до земель запасу), який у контексті обставин справи був визначальною умовою для наступного виникнення права власності на землю у 775 фізичних осіб (у тому числі позивача).

На час видання Указу ці особи вже понад 3 роки мали необхідні документи, що підтверджували відповідно до вимог законодавства України їх право власності.

Відповідно до статті 1 Першого протоколу до Конвенції кожна фізична та юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права.

Отже, особу може бути позбавлено її майна лише в інтересах суспільства, на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права, а при вирішенні питання про можливість позбавлення особи власності повинно бути дотримано справедливої рівноваги між інтересами суспільства та правами власника.

Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про те, що у зв'язку з виданням Указу про скасування розпорядження голови Первомайської РДА № 470-р мало місце «втручання» у право позивача ОСОБА_3 на майно – земельну ділянку з кадастровим номером НОМЕР_5, про право на яку позивачем отримано державний акт серії НОМЕР_1. І таке втручання не було правомірним.

Щодо дотримання при виданні Указу вимоги законності втручання слід зазначити, що стаття 118 Конституції України та частина третя статті 43 Закону № 586-XIV не містять застережень щодо обмежень повноваження Президента України на скасування розпоряджень голови державної адміністрації, які вже виконані та викликали певні правові наслідки для прав, свобод та інтересів осіб. Отже, Президент, видаючи оскаржуваний Указ, діяв на виконання зазначених норм, тобто «на підставі закону».

Водночас, слід зауважити, що реалізація Президентом України зазначених повноважень не може здійснюватися без урахування прав та інтересів осіб, у яких на підставі скасовуваних у подальшому Президентом актів індивідуальної дії виникли певні суб'єктивні права та охоронювані законом інтереси, і які заперечують проти їх зміни чи припинення.

Тобто за існування спору про право у правовідносинах, зокрема земельних, які виникли у зв'язку з виданням акта індивідуальної дії, такий акт не може бути скасовано у позасудовому порядку, що відповідає закріпленому у частині другій статті 158 ЗКУ правила, за яким виключно судом розглядаються земельні спори з приводу володіння, користування і розпорядження земельними ділянками, що перебувають у власності громадян і юридичних осіб.

Щодо мети втручання, то стаття 1 Першого протоколу до Конвенції допускає можливість втручання у право на мирне володіння майном виключно «в інтересах суспільства». І на переконання Великої Палати Верховного Суду у спірних правовідносинах цієї вимоги не дотримано.

Одночасно з оскаржуванним Указом Президент України 13 квітня 2016 року видав Розпорядження № 98-2016-рп «Про деякі розпорядження голови Первомайської районної державної адміністрації Миколаївської області», яким голові Миколаївської обласної державної адміністрації надано доручення, в тому числі й щодо скасування розпоряджень голови Первомайської РДА, що суперечать Конституції та законам України, іншим актам законодавства України.

Скасувавши розпорядження, які були передумовою надання земельних ділянок та виникнення права власності у 775 осіб, Президент України втрутився у сферу приватних правовідносин, ставши фактично на бік однієї зі сторін у правовому (земельному) спорі.

Видання Указу викликало певні правові наслідки і може стати доказом у судових справах, пов'язаних із оспоруванням законності набуття права власності на земельні ділянки 775 громадянами. Правомірність отримання цими особами земельних ділянок у власність має вирішуватися судом у порядку цивільного провадження, яке наразі триває (справа № 484/5719/15-ц).

Наведене, на переконання Великої Палати Верховного Суду, свідчить про недотримання гарантій, передбачених у статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

Таким чином Указ про скасування розпорядження голови Первомайської РДА № 470-р виданий Президентом України з використанням такого повноваження не з метою, з якою воно надано, необґрунтовано, а також без дотримання принципу безсторонності та пропорційності, висновки ж суду першої інстанції про відповідність Указу зазначеним критеріям, визначеним частиною другою статті 2 КАС, не відповідають встановленим у справі обставинам.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 травня 2019 року у справі № 800/283/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82157243>.

Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 24.05.2019 по 06.06.2019 / Київ, 2019. – Вип. 9. – 28 стор.

¹ **Застереження**: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Великої Палати. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua